

УДК 2964

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Дьомін О.О., Джусов О.А.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Стаття присвячена виявленню майбутньої енергетичної стратегії України. Проаналізовано досвід ведення енергетичної політики в розвинених країнах та сучасне становище України в розвитку енергетики. Автор акцентує увагу на розкритті подальшого плану України в розвитку енергетики, та на можливих перспективах в даній галузі. Виявлені ключові стимули розвитку відновлюваної енергетики в Україні.

Ключові слова: енергетика, ВДЕ, зелена енергетика, енергозбереження, ключова галузь економіки.

Постановка проблеми. Розвиток енергетики напряму залежить від стану економіки в державі, адже впливає на економіку в цілому, та впливає на рівень життя населення. Метою держави, якою відповідно до Конституції є Україна, має бути забезпечення умов для зростання добробуту громадян. Однією зі складових добробуту, яка присутня в усіх розвинених країнах світу, це забезпечення громадян, а також компаній необхідними енергоресурсами. Запорукою реалізації такої мети, обов'язковим має бути надійне, екологічно безпечне задоволення потреб населення й економіки в енергетичних продуктах.

На даному етапі розвитку енергетики все більш значуще місце посідає відновлювана, яка в подальшому взагалі може витіснити традиційну. Тому аналіз сучасного стану даної галузі господарства, а також прогнозування можливого розвитку подій набуває надзвичайної актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У статті автором проаналізовано низку нормативно-правових документів, що аргументують роль нетрадиційної та відновлюваної енергетики в Україні, показують її стан та важливість для економіки в цілому. Проаналізовано роботи провідних вітчизняних учених, які займалися проблематикою використання альтернативної енергії, а саме: С.О. Кудрі, І.В. Бондаренко, Г.Б. Варламова, І.А. Вольчина, А.К. Шиндловського, В.Ф. Шинкаренка та ін. Також використано статті в періодичних журналах, присвячених висвітленню питань відновлюваної енергетики.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поодинокі дослідження підхо-

дів до формування енергетичної політики України в основі своїй збігаються у загальному висновку, що «необхідно докорінно змінювати енергетичну політику, а саме створювати повноцінну систему стратегічного планування розвитку енергетичної галузі у цілому та енергетичної безпеки зокрема, з подальшим контролем над їх виконанням, проводити незалежну від змін урядів політику». У цьому контексті вбачається за необхідне виділити в окремий напрям дослідження питання методологічних підходів до формування основних положень державної енергетичної політики, заснованої на принципах національного економічного прагматизму в контексті євроінтеграції та досягнення цілей сталого розвитку як передумови встановлення завдань стратегічного планування розвитку енергетичної галузі України.

Мета написання статті – висвітлити деякі аспекти сучасного стану галузі традиційної та нетрадиційної енергетики, а також окреслити можливі перспективи її розвитку та засоби з підвищення ефективного використання енергії.

Виклад основного матеріалу. Економіка енергетичних компаній залежить від економіки України, якщо в українській економіці відбулося падіння, то і в компанії ситуація погіршується. А як відомо, вже декілька років поспіль економіка України скорочується. За 2015 рік ВВП скоротився на 9,9%, у 2016 планували збільшення ВВП на 2%, а в результаті отримали зниження на 4,6%. Від'ємний результат пояснюється перш за все тривалим воєнним конфліктом в Донецькій та Луганській областях, анексією Криму та розривом економічних зв'язків з цими регі-

онами. Негативний вплив на економіку і зараз продовжує надавати висока інфляція, девальвація гривні, зниження реальних доходів населення, погіршення кон'юнктури зовнішніх ринків [4].

Розвиток економіки України є ключовим чинником зростання бізнесу енергетичних підприємств. Маючи високий рівень енергоємності, українська економіка безпосередньо обумовлює попит на електроенергію та вугілля. На думку більшості незалежних експертів, економіка України має привабливі перспективи зростання. Але для цього потрібно пройти деякий шлях змін: припинення війни, домовленість з сусідніми державами та ін.

На сьогоднішній день, один з найбільший стратегічних холдингів з активами у видобутку вугілля, генерації та дистрибуції електроенергії, альтернативній енергетиці та видобутку природного газу в Україні, є компанія ДТЕК. На підприємствах компанії у 7 регіонах України (за виключенням тимчасово неконтрольованих територій) працюють понад 75 тисяч працівників. Вони забезпечують електроенергією та теплом 4,4 мільйони побутових споживачів і понад 100 тисяч промислових підприємств [3].

Довгострокова стратегія розвитку Групи ДТЕК, зорієнтована на впровадження інновацій в усіх сферах діяльності компанії, а саме на мінімізацію участі людини у виробництві, автоматизація бізнес процесів, впровадження інноваційних технологій, масштабне нове будівництво, впровадження SMART технологій, вихід на нові ринки та лідерство в Україні [5].

Компанія має найнижчу собівартість виробництва вугілля в Україні, працює в напрямку розширення експорту вугілля. Крім того, ДТЕК став одним з ініціаторів процесу лібералізації експорту електроенергії і в 2010 році розпочав постачання електроенергії до країн Європи.

Внаслідок воєнних дій на сході країни, значно постраждала економіка України, а також енергетичний сектор. У 2014-2015 рр., країна опинилася в глибокій економічній кризі. У 2014 р. вперше у своїй історії країна виявилася залежною від імпорту всіх видів енергоресурсів, оскільки до імпорту природного газу і нафтопродуктів додався

імпорт вугілля і періодичний імпорт електричної енергії. Адаже робота більшості ТЕС і ТЕЦ компанії ДТЕК, здійснюється за рахунок антрацитів – твердий, високої щільності, блискучий різновид вугілля, що містить більш 90% вуглецю і має низький відсоток домішок [6]. Тобто це високоякісне енергетичне паливо. А місця де видобували антрацит знаходяться на тимчасово неконтрольованій території, тобто в зоні АТО (рис. 1).

Таким чином із – за дефіциту цього виду вугілля, теплоелектростанції, які працюють на газовому вугіллі працюють на максимальній навантаженні, коли інші знизили навантаження, або в ряді випадків взагалі були зупинені. Це призводить до різкого підвищення використання палива, а також необхідності імпорту антрациту з країн Європи, ПАР та США. А як відомо, що для теплових станцій транспортувати вугілля на відстань, що перевищує 400 км, економічно не вигідно, тому закупівля вугілля в інших країнах пов'язана з великими додатковими витратами.

Ці всі чинники призводять до скорочення експорту вугілля. Скорочення спричиняє те, що починаючи з другого кварталу 2017 р., значна частина вугільного ресурсу спрямовується на український ринок для мінімізації дефіциту антрациту, який виник через припинення видобутку цієї марки вугілля. Коли ще в першій половині 2014 р. ринок вугілля залишався профіцитним. Вугледобувні підприємства України стабільно працювали, повністю забезпечуючи внутрішнє споживання, що дозволяло експортувати вільний ресурс. Припинення видобутку антрациту тягне за собою збільшення об'ємів видобутку інших марок вугілля.

Зокрема ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» – це найбільше вугледобувне підприємство України, розташоване в Дніпровській області. До складу об'єднання входять 10 шахт, але не дивлячись на це, промислові запаси вугілля складають 690 200 000 тонн, що при існуючому рівні видобутку представляє забезпеченість вугіллям на термін 56 років [8].

Компанія має намір перевести блоки ряду своїх ТЕС з вугілля антрацитної групи на вугілля газової групи. Таким чином зросте використання

Рис. 1. Рух вугілля до українських ТЕС

Джерело: розроблено автором на основі даних [3]

газового вугілля, а отже зменшить його забезпеченість у майбутньому. Також більшість покладів вугілля розташоване в складних гірничо-геологічних умовах і потребує все нових, більш складних технологій, що вже зараз є проблемою для компанії і для України в цілому.

Тому політика компанії, що спрямована на раціональне використання ресурсів, інвестиції у видобуток і збагачення вугілля, модернізацію станцій теплової генерації, зменшення впливу на довкілля, автоматизація процеїв, збереження здоров'я персоналу та підвищення промислової безпеки не достатня для майбутньої перспективи. І це не вирішує основну проблему, з якою так чи інакше зіткнуться енергетичні компанії в майбутньому. Проблема полягає в обмеженій кількості вугілля.

Найбільш ефективним і перспективним напрямком подальшого розвитку для компанії ДТЕК, та енергетичних компаній України в цілому, буде альтернативна енергетика – це галузь світової енергосистеми, що займається розробкою, розвитком і застосуванням у житті систем, які мають можливість видобувати нафту з «невичерпних» джерел [1].

Альтернативна енергетика останнім часом набуває ознак перспективної та ефективної галузі економіки. Відновлювані джерела енергії, це не лише засіб зменшення енергетичної залежності, це ефективна конкурентна перевага, для тих країн що змогли ефективно ці джерела використати. Впровадження сучасних технологій у виробництво дає змогу знизити собівартість «зеленої» електроенергії порівняно з тепловими і навіть атомними станціями.

На сьогоднішній день до поновлюваних джерел відносять енергію сонячного випромінювання, енергію річок, морів, теплоти землі, а також вітру та ін. Завдяки поновлюваним джерелам можна забезпечити енергією все людство [2]. Адже основною перевагою альтернативної енергетики в порівнянні з традиційною, є її невичерпність та екологічність. При використанні відновлюваних джерел енергії не має необхідності у видобуванні, переробці, збагаченні та транспортуванні палива, відсутня проблема в необхідності утилізації шкідливих відходів від традиційних енергетичних підприємств.

На сьогоднішній день українські компанії інвестують у розвиток альтернативної енергії (табл. 1), в підтвердження цьому є те, що

ДТЕК ВДЕ – найбільший виробник електроенергії з вітру в Україні. 2017 року відпуск «зеленої» електроенергії становив 638,4 млн кВт-год., в 2016 р. цей показник становив 600млн кВт-год [3].

Таблиця 1
Обсяг інвестицій компанії ДТЕК у відновлювану енергетику

Обсяг інвестицій, млн. грн.				
Бізнес-сегмент	2017	2016	Зміна, +/-	Зміна, %
ДТЕК ВДЕ	370	8	362	у 46 р.

Джерело: розроблено автором на основі даних [3]

Як видно (з табл. 1), інвестиції компанії у відновлювану енергетику у 2016р. були всього 8 млн. грн., то в 2017 цей показник збільшився майже в 50 разів – 370 млн. грн. Це означає, що компанія розуміє необхідність і перспективність таких інвестицій.

Таким чином компанії в найближчому майбутньому, для вирішення можливих проблем, які можуть з'явитися, необхідно інвестувати у альтернативну енергетику в більшій мірі. І поступово переходити від видобутку вугілля до побудови вітроелектростанцій і геліостанцій. Адже ключовими стимулами розвитку відновлюваної енергетики в Україні – зелений тариф, номінований у євро, сприятливе регуляторне середовище та зниження ризику.

Поетапне збільшення частки відновлюваних джерел у кінцевому енергоспоживанні, введення нових потужностей, має бути завданням першого рівня. Так як виробництво енергії з відновлюваних джерел (ВДЕ) майже за десять років впровадження в Україні все ще перебуває на стадії розвитку.

Глобальний світовий тренд останніх років – це остаточне розуміння необхідності переходу на поновлювані джерела енергії. Якщо ще в 2000-х роках це здавалося віддаленим майбутнім, то сьогодні з'явилося розуміння перспективи цього тренда на найближчі десятиліття. Важливу роль в цьому зіграли і системна повторюваність нафтових криз, і складні міжнародні політичні відносини, зокрема з країнами – постачальниками енергоресурсів.

На (рис. 2) відображено частку електроенергії виробленої з відновлюваних джерел за 2017 р. по країнам.

Як видно на рис. 2, частка «зеленої енергії», що виробляється в Україні становить лише 6% з усього об'єму. Згідно статистичної служби

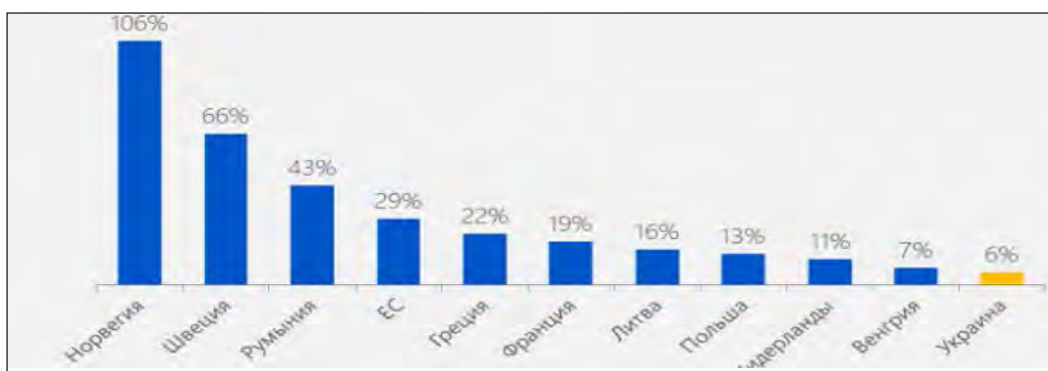

Рис. 2. Частка електроенергії виробленої з відновлюваних джерел за 2017 р. по країнам

Джерело: розроблено автором на основі даних [22]

Європейського союзу, Україна потенційно здатна виробляти 74% електроенергії з поновлюваних джерел [7].

Отже, на сьогоднішній день глобальний ринок відновлювальних джерел енергії динамічно розвивається, і немає серйозних передумов для зміни такої тенденції в прогнозованій перспективі. Тому першочерговим завданням у довгостроковій перспективі енергетичних компаній є збільшення доли відновлюваних джерел енергії, що дозволить в багатьох випадках істотно економити традиційні види енергії, а в ряді випадків повністю замінювати їх.

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи, можна сказати, що майбутнє української енергетики – за поновлюваними джерелами енергії, за впровадженням інноваційних технологій в усі сфери ді-

яльності компаній, за масштабним будівництвом нових, технологічних підприємств. Наскільки віддаленим виявиться це майбутнє для України, повністю залежить від стратегічної грамотності, прозорості та передбачуваності правил гри, що встановлюються державою. А також від розуміння самих компаній у необхідності таких змін.

Адже Україна має значні ресурси для розвитку відновлюваної енергетики, до них належать: річки з потужним гідрологічним енергетичним запасом, гори та морські узбережжя для ефективності роботи вітрових станцій, досить тривалий сонячний період в році для сонячних батарей і т.д. Все це у поєднанні із сприятливим законодавством та «зеленими» настроями суспільства дасть змогу Україні посісти вагоме місце серед передових країн світу.

Список літератури:

1. Кудря С.О. Нетрадиційні та відновлювані джерела енергії: Підручник / С.О. Кудря. – К.: НТУУ «КПІ», 2012. – 492 с.
2. Петрук В.Г., Коцюбинська С.С., Мацюк Д.В. Збірник матеріалів II-го Всеукраїнського з'їзду екологів з міжнародною участю. «Аналіз сучасного стану альтернативної енергетики та рекомендації по екологізації паливно-енергетичного комплексу України»
3. Офіційний сайт компанії ДТЕК [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.dtek.com.
4. Офіційний сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України: [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу: <http://mre.kmu.gov.ua>. – Інформація про роботу вугільного комплексу.
5. Стратегія розвитку ДТЕК: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dtek.com/content/files/dtek_ar_2016_ua_e-version.pdf.
6. Стан розвитку паливно-енергетичного комплексу України за 2017 р. Офіційний сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mre.kmu.gov.ua>.
7. Потенціал України у відновлювальній енергетиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itc.ua/news/eurostat-ukraina-potentsialno-sposobna-proizvodit-74-elektroenergii-iz-vozobnovlyaemyih-istochnikov/>.
8. ПрАТ ДТЕК Павлоградвугілля: [Електронний ресурс]. Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.

Демин А.А., Джусов А.А.

Днепропетровский национальный университет имени Олеса Гончара

СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ

Аннотация

Статья посвящена определению будущей энергетической стратегии Украины. Проанализирован опыт ведения энергетической политики в развитых странах и современное положение Украины в развитии энергетики. Автор акцентирует внимание на раскрытии дальнейшего плана Украины в развитии энергетики, и на возможных перспективах в данной области. Выявлены ключевые стимулы развития возобновляемой энергетики в Украине.

Ключевые слова: энергетика, возобновляемая энергетика, зеленая энергетика, энергосбережение, ключевая отрасль экономики.

Domin O.O., Dzhusov O.A.

Oles Honchar Dnipro National University

STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF ENERGY-TYPE ENTERPRISES IN UKRAINE

Summary

The article is devoted to the identification of the future energy strategy of Ukraine. The experience of conducting the energy policy in the developed countries and the current state of Ukraine in the development of energy are analyzed. The author focuses on the disclosure of the future plan of Ukraine in the development of energy, and on the prospects in this field. Identified key incentives for the development of renewable energy in Ukraine.

Keywords: energy, renewable energy, green energy, energy saving, key industry.